

Скільки
з'їв
один гектар

Сам на сам із «гойдалкою цін»

Визначення мінімальної ціни реалізації зернової продукції

Юрій Прус,
кандидат економічних наук, доцент,

Володимир Надикто,
доктор технічних наук, професор,

Таврійський державний
агротехнологічний університет

Виробництво продукції рослинництва істотно залежить від регульованого чинника – рівня забезпеченості матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, а також нерегульованого – природно-кліматичних умов. Коливання пропозиції за відносної постійності попиту на сільгосппродукцію об'єктивно призводять до коливання цін на неї у

Що ми тут маємо

- Вітчизняні товаровиробники реалізують пшеницю на внутрішньому ринку за ціною, яка на 30-40% менша, ніж середньоевропейська
- Основна реалізація пшениці виробництва поточного року відбувається в липні-жовтні – 63% обсягу за маркетинговий рік
- Мінімальна ціна пшениці, яка дає змогу агропідприємству забезпечити процес простого відтворення на основі самофінансування, має становити 1939,81 грн/т

маркетингові роки (рис. 1). У розвинених країнах вільне ціноутворення поєднується з державним регулюванням і підтримкою доходів товаровиробників завдяки встановленню заставних цін, дотаціям сільгоспвиробникам, антимонopolному контролю.

В Україні вплив зазначених державних інструментів на загальну ринкову ситуацію є незначним. Державна спеціалізована бюджетна установа «Аграрний фонд» і ПАТ «Аграрний фонд» уповноважені реалізовувати цінову політику в агропромисловому секторі економіки. Механізм її реалізації на організованому аграрному ринку фінансових інтервенцій здійснюється купівлею окремих об'єктів державного цінового регулювання на умовах споту або форварду для встановлення ціни рівноваги (фіксингу) в розмірі не менше мінімальної інтервенційної ціни. Проте обсяги діяльності вказаних установ і відповідно рівень впливу на загальну цінову ситуацію на ринку залежать від можливостей державного бюджету та від потреби у

встановленні ціни рівноваги тому назагал є незначним. Так, 2012 року декларувалося закупівля 2 млн т зерна, 2013-го – 1 млн т, а 2016-го – 640 тис. т, що становить близько 5% від усієї реалізації в сільгоспвиробництві. При цьому розмір попередньої оплати становить 45-65% від загальної вартості поставки за угодою. Вартість користування коштами попередньої оплати (авансу) за біржовими угодами становить до 30% річних. Можливо, для товаровиробників такі умови є найкращими, але це – надійний ринок збуту. Щоправда, доступний аж ніяк не всім. У підсумку сільськогосподарські товаровиробники залишаються фактично самі на сам із так званою гойдалкою цін, яка виникає внаслідок змін обсягів виробництва та продажу продукції рослинництва всередині країни та за її межами. Агропідприємства мають зменшення прибутку (а то й збитковості), коли внаслідок високого врожаю «гойдалка цін» іде донизу або коли з низького врожаю зростає собівартість одиниці продукції (рис. 2). Це яскраво демонструє період із липня 2012 р. по жовтень 2013 р., коли збільшення собівартості відставало від зростання

Як бачимо, вітчизняні аграрії постають перед нагальною потребою самостійного визначення мінімальної реалізаційної ціни (ціни пропозиції) виробленої ними сільськогосподарської продукції. Межею, нижче якої рівень ціни на продукцію не може задовольнити товаровиробника, виступає фактична собівартість одиниці продукції.

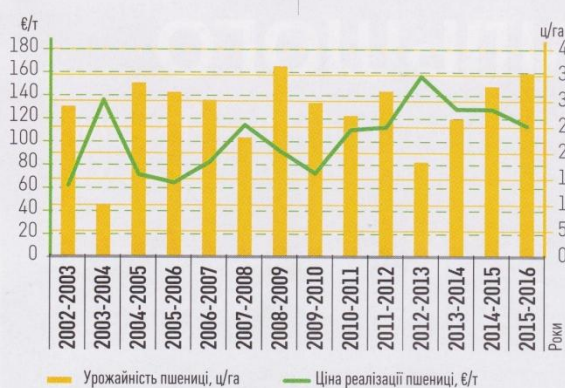

Рис. 1. Динаміка врожайності та цін реалізації пшениці в сільгосппідприємствах Запорізької області

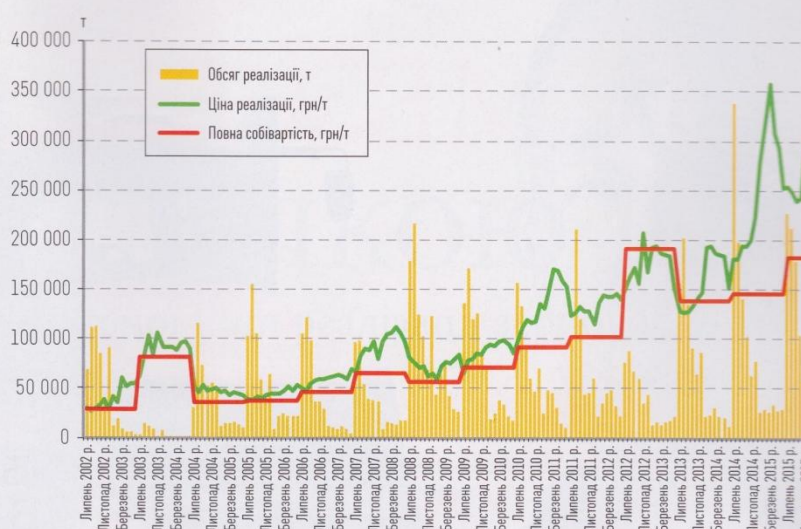

Рис. 2. Динаміка обсягів і цін реалізації та повної собівартості пшениці в сільгоспідприємствах Запорізької області

Тому для встановлення мінімальної ціни пропозиції (наприклад пшениці) треба знати фактичну собівартість її 1 тонни. Проте вона буде визначена лише наприкінці календарного року, а до того часу реалізовується в середньому 83% від загального обсягу продажу пшениці маркетингового року. Інакше кажучи, фактична собівартість може бути врахована під час визначення мінімальної ціни лише для 17% обсягу

гу продажу (в січні-червні маркетингового року). Встановленню мінімальної ціни пропозиції допомагає провізорна собівартість, яка визначається сілгоспідприємствами (нині, на жаль, аж ніяк не всіма) на підставі фактичних даних обліку витрат і виходу продукції за дев'ять місяців з урахуванням очікуваних витрат і виходу продукції у IV кварталі.

Проте таку провізорну собівартість оброховують у першій декаді жовтня, тому визначена на цій базі мінімальна ціна пропозиції буде використана лише для 19% реалізованої пшениці (в листопад-грудні) маркетингового року.

А основна реалізація пшениці виробництва поточного року відбувається в липні-жовтні (63% обсягу за маркетинговий рік). Саме тоді підприємства намагаються погасити заборгованість за кредитами й розрахунками та поповнити запаси пального, насіння, міндобрив, запчастин тощо.

Тому найактуальнішим визначенням мінімальної реалізації на початку збирання робіт або до закінчення збирання. Вочевидь, це можна зробити на підставі про совірності, яка розраховується раніше, ніж дев'ять місяців. Тобто тичими даними обліку витрат і виходу продукції за сім місяців з урахуванням очікуваних витрат до продукції до кінця року. Очікувані витрати різняться із фактичними на початку року, слідок можливих змін обсягів витрат та цін і тарифів, за якими постачаються, тощо. На початок збирання відомими є основні тичий розмір понесених виробничих і невиробничих витрат, а також біологічний урожай. Звідси не важко розрахувати провізурність ($C_{пр}$) і т зерна

$$C_{\text{пр}} = \frac{B_{\text{фп}} + B_{\text{оп}}}{y_{\text{б}} - y_{\text{ов}}},$$

де $V_{\text{фк}}$ – фактичні витрати на початок збирального процесу, грн;

$V_{\text{оп}}$ – очікувані (прогнозні) витрати з початку збирання сільськогосподарської культури до кінця календарного року (витрати на збирання, доробку, зберігання продукції, на реалізацію та інші витрати, що формують повну собівартість), грн;

$Y_{\text{в}}$ – біологічна валова продукція сільськогосподарської культури, т;

$Y_{\text{оп}}$ – очікувані (прогнозні) втрати врожаю, т.

По закінченні збиральних робіт відомими є близько 80-90% витрат, що формують повну собівартість, а також фактична врожайність сільгоспкультури. У цьому випадку провізорну собівартість 1 т збіжжя вираховують за формулою:

$$C_{\text{пр}} = \frac{V_{\text{фк}} + V_{\text{оп}}}{Y_{\text{ф}}}, \quad (2)$$

де $V_{\text{фк}}$ – фактичні витрати на кінець збирального процесу, грн;

$V_{\text{оп}}$ – очікувані (прогнозні) витрати з кінця збирання сільгоспкультури до кінця календарного року (витрати на доробку, зберігання продукції, реалізацію та інші витрати, що формують повну собівартість), грн;

Рис. 3. Порівняння цін реалізації пшениці

Визначення провізорної собівартості озимої пшениці, тис. грн

Статті витрат	Минулий рік		Поточний рік			
	з 1.08 по 31.12	з 1.01 по 1.08	фактичні витрати на кінець збирального процесу	з 1.08 до 31.12		на 1.08
	факт	факт		план	очікувані витрати	провізорна собівартість
1	2	3	4 = 2 + 3	5	6	7 = 4 + 6
Виробничі витрати, всього, в т. ч.:	990,4	1035,7	2026,1	569,8	585,8	2611,9
• прями та непрямі виробничі витрати	985,7	1029,1	2014,8	560,7	576,2	2591
• загальногосподарські витрати	4,7	6,7	11,4	9,1	9,6	21
Невиробничі витрати, всього, в т. ч.:	0	112,5	112,5	103	105,4	217,9
• адміністративні витрати	0	112,5	112,5	43,5	46,4	158,9
• витрати на збут	0	0	0	13,9	14	14
• фінансові витрати	0	0	0	45,5	45	45
Повна собівартість	990,4	1148,2	2138,6	672,8	691,2	2829,8

$Y_{\text{ф}}$ – фактичний валовий збір сільгоспкультури, т.

У таблиці наведено приклад такого розрахунку щодо озимої пшениці, зібраної на 1 серпня поточного року з площі 500 га, за врожайності 34 ц/га ($Y_{\text{ф}}$). Виходячи з фактичної врожайності пшениці, за формулою (2) визначається провізорна собівартість 1 т на 1 серпня поточного року:

$$C_{\text{пр}} = \frac{2\,138\,600 \text{ грн} + 691\,200 \text{ грн}}{1700 \text{ т}} = \frac{2\,829\,800 \text{ грн}}{1700 \text{ т}} = 1664,59 \text{ грн/т.}$$

Отже, мінімальна ціна позиції пшениці в наведених умовах має становити 1664,59 грн/т. Визначення провізорної собівартості за допомогою детальних розрахунків очіку-

ваних витрат, особливо якщо це здійснювати до закінчення збирання врожаю, має доволі високу трудомісткість. На практиці ця робота ускладнюється тим, що відповідних економічних служб у багатьох агропідприємствах немає. Тому виникає потреба у спрощенні визначення провізорної собівартості. Для цього може бути використана така формула:

$$C_{\text{мін}} = V_{\text{ф}} + V_{\text{пл}} \cdot \left(1 + \frac{I}{100}\right), \quad (3)$$

де $C_{\text{мін}}$ – ціна мінімальна, грн/т;
 $V_{\text{ф}}$ – витрати фактичні на момент визначення ціни, грн/т;

$V_{\text{пл}}$ – витрати планові на момент визначення ціни, які залишилося здійснити до моменту калькуляції фактичної собівартості, грн/т;

I – індекс зростання витрат з моменту визначення ціни до моменту калькуляції фактичної собівартості, %.

Виходячи з наведеного прикладу (табл.):

$$V_{\text{ф}} = \frac{2\,138\,600 \text{ грн}}{1700 \text{ т}} = 1258 \text{ грн/т}$$

$$V_{\text{пл}} = \frac{672\,800 \text{ грн}}{1700 \text{ т}} = 395,76 \text{ грн/т.}$$

Найскладнішим питанням при цьому є визначення коефіцієнта (індексу) зростання

витрат. Його рівень ґрунтуватися на готових прогнозах або бути обчислено розрахованим на ретроспективного аналізу. Для цього враховують індекс витрат на сільськогосподарську продукцію, який наводиться щорічно статистичним збірником «Сільське господарство України» в таблиці «Індекси цін на продукцію та тарифи послуг, спожиті в сільському господарстві». Для складу визначимо середньорічний індекс (I) за 2009-2014 рр. за фор-

$$I = \sqrt[5]{I_1 \cdot I_2 \cdot I_3 \cdot I_4 \cdot I_5}$$

де I_1, I_2, I_3, I_4, I_5 – сукупний індекс витрат на сільськогосподарську продукцію відносно 2010, 2011, 2012, 2013 і 2014 років.

Згідно з даними статистичних збірників «Сільське господарство України» за 2009-2014 рр., маємо: $I_1 = 1,169$; $I_2 = 1,170$; $I_3 = 1,101$; $I_4 = 1,179$. З урахуванням цього, що $I = 1,117$. Отже, впродовж 2009-2014 рр. витрати зростали на 11,7%. Тобто можна очікувати, що по 31.12 вартість витрат запланованих у цінах на початку року, збільшиться на 11,7%. У підсумку м

$$C_{\text{мін}} = 1258 + 395,76 \cdot 1,117 = 1700,06 \text{ грн/т.}$$

Розбіжність мінімальних визначених із використанням різних методів ціни (1258, 1664,59 і 1700,06 грн/т), зумовлена тим, що в розрахунок не враховано середньорічного темпу зростання витрат, що склався

і період, і темпу зміни
сті витрат, очікуваних у
ному році з 1.08 до
порівняно з їх плано-
івнем на початок року
табл. графі 5 і 6).
Індекси коливаються,
середня величина буде
ніщою за тривалішого
ду усереднення. Проте
гарантує абсолютної
відності прогнозного та
чного індексів зростан-
грат. На нашу думку,
хунки мінімальної ціни
ь здійснюватися за
нім, песимістичним та
істичним сценарієм
ання витрат. З точки
пропозиції, звісно,
е закласти значніше
містичне) зростання
т. Якщо воно виявиться
им, то підприємство
ме певний прибуток, а не
го спрацює на нуль.
очас важливою є і міні-

мальна ціна пропозиції,
визначена на підставі незнач-
ного (оптимістичного) зрос-
тання витрат – для оцінки, чи
задовольняє агровиробника
чинний рівень ціни попиту,
тобто ціни, що запропонова-
на зернотрейдерами.
Одержана мінімальна ціна
поверне витрати, понесені на
виробництво продукції.
Проте слід враховувати, що
існування постійної і доволі
значної інфляції призводить
до недостатності цих коштів
для фінансування витрат
подальшого циклу
виробництва. Тому формула
мінімальної ціни повинна
мати такий вигляд:

$$\Pi_{\min} = [B_{\phi} + B_{\text{пл}} \cdot (1 + \frac{I}{100})] \cdot (1 + \frac{P_{\min}}{100}), \quad (5)$$

де $P_{\min}$ – мінімальна рентабель-
ність.

Мінімальна рентабельність,
на нашу думку, має забезпе-
чити процес простого від-
творення в умовах інфляції.
Якщо вона очікується на
рівні середньої за минулі
роки, то:

$$\Pi_{\min} = [1258 + 395,76 \cdot (1 + \frac{11,7}{100})] \cdot (1 + \frac{11,7}{100}) = 1898,97 \text{ грн/т.}$$

Отже, за вказаних умов
мінімальна ціна пшениці,
яка дозволить агропідпри-
ємству забезпечити процес
простого відтворення на
основі самофінансування,
має становити
1898,97 грн/т.

Визначена мінімальна ціна
може використовуватися
агропідприємством:

- під час оцінювання май-
бутньої ефективності
виробничої діяльності
за певного рівня і дина-

міки ринкових цін на
продукцію;

- при оцінюванні цінових
пропозицій покупців;
- задля формування консолі-
дованої ціни певною
сукупністю підприємств
регіону.

Вважаємо, що загалом
визначення мінімальної
ціни (ціни пропозиції) на
підставі провізornoї собі-
вартості має відбуватися:

- перед початком виробни-
чого процесу;
- впродовж процесу вироб-
ництва;
- по збиранні врожаю (аж до
моменту реалізації всієї
продукції).

Лише так товаровироб-
ник матиме повний
контроль над витратами
та зможе убезпечити себе
від прийняття неефектив-
них пропозицій зерно-
трейдерів. □